కథానిక

పానకంలో పీచు ★ కుటుంబరావు

౧

దత్తాత్రేయులు అయిదోఏట, తనతల్లి పురుడు పోసుకోవటానికి మేనమామల ఇంటికి వచ్చినప్పుడు, మొట్టమొదటిసారి బస్తీ మొగంచూశాడు. తనుకూడా ఆ ఇంట పుట్టినవాడే. మూడేళ్ళు నిండకపూర్వం ఇంకోసారి ఇక్కడికి తల్లివెంట వచ్చాడు, తాతను కిందట్లూ మీదట్లూ అవుతున్న రోజుల్లో. అయితే ఆరాకగురించి దత్తాత్రేయులుకేమీ జ్ఞాపకంలేదు—తాత శవాన్ని స్నానం చేయించి ఫొటో తీయటంతప్ప. ఆ ఫొటోకాపీ తన పల్లెటూరి ఇంటి సావడిలోరోజూ చూడకపోతే అతనికి ఈవిషయంకూడా జ్ఞాపకం ఉండదేమో.

తమ్ముడి పుటకలకు బస్తీవచ్చినప్పుడు మాత్రం దత్తాత్రేయులు బస్తీ తరహాలన్నీ బాగా చూశాడు. మట్టిరోడ్ల గతుకుల్లోనూ, కాలుదిగబడే బురదలోనూ రోజూనడిచే దత్తాత్రేయులుకు కంకరరోడ్లు అద్దాలల్లే కనిపించాయి. అతను మూడంతస్థుల మేడఎక్కాడు. రాత్రిపూటవీధుల్లో లాంతర స్తంభాలు చూశాడు. పెద్దబజారులో దుకాణాలు చూశాడు. [illegible]ల్లో ఆకర్షవంతంగా పెట్టిఉన్న రకరకాల వస్తువులు చూశాడు. రాత్రివేళ ఈదుకాణాల లోనే వెలిగే "లస్టరు" దీపాలు చూశాడు. పెద్దచప్పుడు చేసుకుంటూ బజారులో పొయ్యే మోటారు కారుకూడా ఒకటి చూశాడు. మేనమామల ఇంటికి రైలుదారి అరమైలుదూరంలో ఉంది. కొత్తగా ఏర్పడిన బస్తీ స్నేహితుడి వెంట రైలుకట్టకుపోయి రైళ్లు రావటమూ, పోవటమూకూడా చూశాడు; అదృష్టవశాత్తూ ఆరోజుల్లోనే తారాబాయి సర్కసు చూశాడు. తారాబాయి జుట్టుతో ఇంతపెద్ద బండ పైకెత్తటమూ, బండిమీద పదిమందిని ఎక్కించిబండి పోలు నుదిటికి ఆనించి బండిని తోయటమూ; కత్తులమీద పడుకోవటమూ, ఆడపిల్ల అందమైన గౌను తొడుక్కొని అంతకన్న అందమైన గొడుగుచేత్తోపట్టుకుని తీగమీద వెనక్కూ, ముందుకూ నడవటమూ చూశాడు.

ఇటువంటి జీవితాన్ని ప్రేమించటం ఎంతసులభం! తన బస్తీ స్నేహితుడిముందు తానుతీసికట్టుగాఉన్నట్టు దత్తాత్రేయులు అనుక్షణమూ భావించేవాడు. తనకున్న ఉన్నత స్థాయిలో ఉన్నవాడి ఔన్నత్యం గుర్తించలేని అశక్తత సహజమైనదికాదు. అహంకారం కష్టపడి సాధించాలి. తన పల్లెటూళ్ళో ఎందరో ఆడపిల్లలున్నారు. కాని ఈ బస్తీ స్నేహితుడి చెల్లెలు—ఆ పిల్లకూ ఇతని ఈడే వుంటుంది—ఇతని కళ్ళకు అపూర్వంగా కనపడింది.

"నేను చచ్చినా పల్లెటూళ్ళో ఉండను—పెద్ద వాణ్ణయితే!" అనుకున్నాడు దత్తాత్రేయులు.

తనపల్లెటూళ్లో ఎవరూ చదువుగురించి ఆసక్తిగామాట్లాడగా దత్తాత్రేయులు వినలేదు. కాని తన బస్తీస్నేహితుడు చదువుగురించి చెప్పరానంత ఆసక్తిగా మాట్లాడేవాడు. ఆ అబ్బాయి తాను బియ్యే ఎన్నోఏట పేసవుతాడో, తరవాత ఎంతజీతంగల ఉద్యోగం చేస్తాడో వర్ణిస్తుంటే దత్తాత్రేయులుకు నోరూరినంత పని అయింది.

దత్తాత్రేయులు అటువాళ్ళూ, ఇటువాళ్ళూకూడా ధనికులనికాని దరిద్రులనికాని చెప్పటానికిలేదు. వాళ్ళకి పెద్ద కోరికలూ లేవు, పెద్దరాబడిలేదు. అవసరాలూ, కోరికలూ తీర్చుకునే రాబడి కలవాడే రాజాధిరాజు. అందుచేత వారూ వీరూకూడా రాజాధిరాజులే. కాకపోతే దత్తాత్రేయులు తండ్రి పల్లెపట్టున ఉండి తనకున్న కొద్దిపాటి పొలాలూ, దొడ్లూ చూసుకునేవాడు. దత్తాత్రేయులు మేనమామలు ఉద్యోగాలు చేసుకునేవాళ్ళు.

౨

దత్తాత్రేయులుకు తండ్రిచదువు చెప్పించరాదని ఎన్నడూ అనుకోలేదు. అయితే అయిదో ఏటనే వాడు చదువు

కోసం తాపత్రయ పడతాడని ఆయన అనుకోలేదు. చదువంటే ఆయన ఉద్దేశం డొక్కశుద్ధిఅని. రాయిటమూ, చదవటమూ, లెక్కలు చేయటమూ చాతనయితే దత్తాత్రేయులు జీవితానికి లోటుండదని ఆయన విశ్వాసం. ఆ చదువు ఎప్పుడారంభించినా మూడు నాలుగేళ్ళలో పూర్తి అవుతుంది. అంతకన్న ఎక్కువ చదివితే కోరికలు బలుస్తాయని ఆయనకు భయం.

“నేను బియ్యే ప్యాసవుతాను.” అన్నాడు దత్తాత్రేయులు ధైర్యంచేసి.

“నీమొహంమేం కాదూ? బియ్యే పాసయి ఏంచేస్తావు? ఉద్యోగంచేసి, డబ్బుసంపాదించి, మీ మేనమామలల్లే అంగళ్ళకు పోస్తావా? వాళ్ళ సంపాదనే ఈవూళ్ళో ఉంటేనా?” అన్నాడు తండ్రి.

“ఈఊళ్ళో ఉంటే సంపాదనఎట్లా వస్తుంది?” అన్నది దత్తాత్రేయులుతల్లి.

“అదీ నిజమే అనుకో. అందుకని మనవాడు ఉద్యోగాల కోసమని ఉన్నచోటు వొదులుకుని ఊళ్ళవెంట పోవాలంటావా? బాగుంది.”

“మనం వద్దంటే తప్పుతుందా ఏమిటి? ఇంకా నలుగురు పుట్టుకొచ్చి ఈకాస్తా పంచుకుంటే ఏం తింటారు? వాళ్ళ పిల్లలకేం పెట్టుకుంటారు? ఆమాత్రం ఆలోచన లేదేం మీకు?”

పెళ్ళాం చెప్పేది ఆయనకు నిజంగానే కనపడినా కూడా నచ్చలేదు. తన అన్నగారు పల్లెటూరి పిల్లను చేసుకున్నాడేమో ఆవిడ ఇట్లా మాట్లాడదు. బస్తీదాన్ని చేసుకోవటం పెద్దపొరపాటయిందనుకున్నాడు దత్తుతండ్రి.

“సరే అంతగా కొడుక్కు చదువు కావాలంటున్నావు కనక నీ అన్నల్ని దగ్గరఉంచుకు చదువుచెప్పించమను,” అన్నాడు దత్తుతండ్రి, పెళ్ళాన్ని శిక్షిస్తున్నవాడల్లే.

“మావాళ్ళు ఈమాత్రానికి వెరవరు లెండి,” అన్నది దత్తుతల్లి.

చివరకు ఆ ఏర్పాటే జరిగింది. చదువుకోసం అంతచిన్న వయసులోనే మేనమామల ఊరు వచ్చేశాడు. కానిదత్తుకు బస్తీవచ్చిన ఆనందం కలగనేలేదు. ఇక్కడికి వచ్చినప్పటినుంచీ తల్లీ, తండ్రీ, కాళ్ళూ చేతులూ సాగదీసుకుంటూ ఆడుకునే పసితమ్ముడూ, ఇల్లూ, గొడ్లూ, పొలాలూ జ్ఞాపకం రాసాగాయి.

దీనికితోడు తనమేనమామల ఇంటో జీవితం మొదట కనిపించినంత ఆనందమయంగాలేదు. తల్లి పురిటి అడావుడిలో అందరూ ఒకటైనారు గాని వీళ్ళలో వీళ్ళకు కలతలున్నాయి. తన ఇద్దరు మేనమామల భార్యలూ అవకాశం దొరికినప్పుడల్లా కీచులాడుకుంటూ ఉంటారు. మళ్ళీకలుస్తూ ఉంటారు. వీళ్ళమూలంగా మధ్య మధ్య వీళ్ళమొగుళ్ళు కూడా తగూలాడుకోవలసి వస్తుంది.

ఈ పోట్లాటలలో ఉండే స్వార్థం దత్తుకు అర్థమవుతూనే ఉండేది. కాని స్వార్థం మనుషులలో ఉండే చెడ్డతనంవల్లనే కలుగుతుందని ఆవయసులో దత్తునమ్మేవాడు.

అతనింకా ఇతర విషయాలుకూడా మేనమామల ఇంట గమనించాడు — తన పల్లెటూళ్లో ఎరుగనివి - ఇక్కడ వీళ్ళు పొరుగింటివాళ్ళు చిన్న కరేపాకు రెబ్బలు అయినా ఇవ్వరు. అన్నీ డబ్బుపోసి కొంటారు గాదూ, అందుకని ఎవరికీ ఏమీ పెట్టరు. ఇస్తేఇచ్చినందుకు గంటసేపు సణుగుతారు. అడిగినవాళ్లను గురించి అసహ్యంగా మాట్లాడుకుంటారు. ఆఖరికి ఇన్నిమజ్జిగ ఇవ్వటంకూడా వీళ్ళకు ప్రాణాంతకమే. ఇంటికిచుట్టాలు వచ్చిపోతే వాళ్ళనుగురించి, పరాయి వాళ్ళను గురించి మాట్లాడినట్టు మాట్లాడతారు. ఊళ్ళో ఉన్నచుట్టాలనే నెలకొక సారికూడా చూడరు.

3

చాలా ఏళ్ళు గడిచాయి. దత్తాత్రేయులు హైస్కూలు చదువు పూర్తిచేశాడు. ఇప్పుడతనికి బస్తీజీవితం గురించి తెలియని విషయాలులేవు. పల్లెటూరి జీవితం గురించే అతనికి ఏమీ తెలియదు. ఎప్పుడన్నా వాళ్లఊరుపోతే విశ్రాంతికోసం వెళ్ళినట్టుభావించేవాడు. రెండురోజులుగడిచేటప్పటికి ప్రాణంమీదికి వచ్చినట్టుండేది. తమ్ముణ్ణిచూస్తే అతనికి ఆశ్చర్యమయేది. గొడ్లకాసుకునే వాళ్ళకి రంగడికీ తేడా లేదు. వాణ్ణికూడా చదివించాలని చూశారుగాని వాడికి చదువు అంటనేలేదు. వాడికి పొలాలమీద తిరగటమూ, గొడ్లను చూడటమూ, అలగాజనంతోచేరి పోచికోలు కబుర్లు చెప్పటమూ సరదా.

స్కూలు ఫైనలు పరీక్షలో దత్తుకు వచ్చిన మార్కులు చూసి వాళ్ళ హెడ్మాస్టరు వాణ్ణి కాలేజీ చదువుకు పట్నం పొమ్మన్నాడు. దత్తుకనబరుస్తున్న ఉత్సాహం చెడగొట్టటం ఇష్టంలేక, తనకు శక్తి లేకపోయినా, తండ్రి పట్నం చదువుకు సమ్మతించాడు.

“అంతగా అయితే అప్పుచేస్తాను. తరవాతవాడు పెద్ద ఉద్యోగంచేస్తే ఈభాగ్యం తిరిగి సంపాదించలేక పోతాడా ఏమిటి?” అనుకున్నాడు దత్తుతండ్రి.

దత్తుకు ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో సీటుదొరికింది. మద్రాసులో అడుగు పెడుతూనే దత్తు “అసలు నేనుండవలసింది మద్రాసులో” అనుకున్నాడు. ఈతారురోడ్లూ, ఈ ట్రాములూ, బస్సులూ, ఈ విద్యుద్దీపాలూ, ఈమహాభవనాలూ, పార్కులూ, రేడియోలూ, దుకాణాలూ, సరికొత్త మోటార్లూ, అందులో పొయ్యే ఆడవాళ్ళూ, వాళ్లు కట్టే ఖరీదైన చీరెలూ, పెట్టే రవ్వలూ, బీచీ, అక్కడ చేరే విద్యార్థులూ—ఇదే నిజమైన భూలోకస్వర్గ మనుకున్నాడు దత్తు.

దత్తు సహాధ్యాయులలో మోటారు సైకిళ్ళుకలవారూ, కార్లమీద కాలేజీకి వచ్చేవాళ్ళూకూడా ఉన్నారు. వాళ్ల జీవితమూ, ఇళ్ళూ, వాకిళ్ళూ, సంసారమూ, వాళ్ల తండ్రులూ, తదితర బంధువులూ చేసే పెద్దపెద్ద ఉద్యోగాలూ, వ్యాపారాలూ చూసి అతను మురిసిపోయాడు. ఒక విద్యార్థి తండ్రి పేరుమోసిన ఎడ్వకేటు, ఏడాదికోలక్ష కళ్లజూస్తాడు. మరో విద్యార్థి తాత హైకోర్టు జడ్జిచేసి ఇటీవలనే రిటైరైనాడు. ఇంకో విద్యార్థి తండ్రికిపట్నంలో నాలుగైదు పెద్దభవంతులున్నాయి. ఆయనవ్యాపారస్థుడు.

వ్యాపారం మాట ఎట్లాఉన్నా గొప్ప ఉద్యోగాలు సంపాదించే అవకాశం తనకుకూడా ఉన్నందుకు దత్తు సంతోషించాడు. పట్నం జీవితం తనకు అందరానిదని అతనికి తోచలేదు.

అయితే ఈ విషయం అతనికి కొంత అనుమానం కలగటానికి తోడ్పడ్డాడు గణపతి అనే కుర్రవాడు. గణపతి మళయాళీ కుర్రవాడు. అతనికి స్కూలుఫైనలు పరీక్షలో అంతులేని మార్కులు వచ్చాయట. గొప్పవక్త. డిబేటింగులోనిధి. ఇలొక్యూషను బహుమానాలు రెండుమూడు కొట్టేశాడు. చాలామంది కుర్రవాళ్ళు గణపతి స్నేహం అభిలషించేవాళ్ళు. అతనికి గర్వం ఏమీలేదు. అందరితోనూ మాట్లాడేవాడు. కాని అయిదు నిమిషాలు అతనితో మాట్లాడితే ఇవతలి వాడికే ఏదో జంకుకలిగేది. అంత తెలివిగల వాడితో సరిసమానంగా స్నేహం చేయటం ఎట్లా ?

గణపతి ఎన్ని వేల పుస్తకాలు చదివి ఉంటాడోనని దత్తు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. కాలేజీ తెరిచిన కొద్ది రోజులకే గణపతి రెండేళ్ల పొడుగూతా చదవవలసిన పుస్తకాలన్నీ ఒకవిడత చదివి పారేశాడు. నాటిలో విషయాలను గురించి అతను మాట్లాడుతుంటే లెక్చరర్లు మాత్రం ఇంతకన్న ఏం చెప్ప గలరనిపించేది దత్తుకు.

ఈ గణపతి ఒకగొడ్డసావిడిలాంటి కొంపలో అతిబీదగా నివసిస్తున్నాడు. అతనిగదిచూసి దత్తునిర్ఘాంతపోయాడు.

“నేనెవర్నని నీఉద్దేశం ? మానాన్న పొలం దున్నుకుంటాడు. మాఅమ్మ పేడచేస్తుంది. మాకున్నదల్లా ఒక పూరి గుడిసె. నాకు ఆరుగురు అక్కచెల్లెళ్లూ, నలుగురు అన్నదమ్ములూ ఉన్నారు. నేను స్టేటు స్కాలర్షిప్పుతో చదువుకుంటున్నాను,” అన్నాడు గణపతి.

“అయితే ఏం? నువు పెద్ద ఉద్యోగంచేసి చాలాడబ్బు సంపాదిస్తావు. మంచి ఇల్లు కట్టుకుని దర్జాగాబతకవచ్చు,” అన్నాడు దత్తు, తన కోరికలన్నీ తనకు సాధ్యమైతే గణపతి కెందుకు సాధ్యంకావనే ఉద్దేశంతో.

“మా సంస్థానంలోతప్ప నాకు ఉద్యోగాలిచ్చే వాళ్ళెవరూ లేరు. నా సంపాదనకు నాతమ్ముళ్ళకూ చెల్లెళ్లకూ చదువు చెప్పించ గలిగితే ప్రయోజకుణ్ణే.”

“తెలివిగల వాడివికదా, నీకు ఉద్యోగం ఎవరిస్తారంటావేం?”

“తెలివి తేటలకూ ఉద్యోగానికీ సంబంధమేమిటి ? పలుకుబడిని బట్టి ఉద్యోగాలు దొరుకుతాయి.”

“పోనీ ఏ లాయరో అయితే?”

“దానికయినా వెనక అభిమానించే వాళ్ళుంటేనే తెలివి తేటలు రాణించేది.”

గణపతికన్న కార్లలోవచ్చే విద్యార్థులే ఎక్కువను కోవటం దత్తుకు చాతకాలేదు. పెద్దఉద్యోగమూ, చాలా

డబ్బు సంపాదించే అవకాశాలు గణపతికే లేకపోతే తన క్షేమున్నా యనుకోవాలి ?

"ఈ ప్రపంచం డబ్బు పలుకుబడి కలవాళ్లది." అన్నాడు గణపతి. తాను ఎరిగిన తెలివిగలవాళ్ళు కొందరు చేస్తున్న ఉద్యోగాలను గురించి గణపతి చెప్పాడు. ఆ కథలువింటే దత్తుకు నిస్త్రాణ వచ్చింది.

౪

దత్తు బియ్యే పాసయినాడు. లాచదివాడు. లాచదువుకు, తండ్రి అభ్యంతరం చెప్పాడు. ఇప్పటికే దత్తు చదువు చాలాభారమయిందన్నాడు. సగం పొలం తాకట్టుపెట్టి డబ్బు తీసుకురావట మయింది.

మరి కొంతపొలం- రంగడివంతు మినహాయించగా మిగిలి నదికూడా- తాకట్టు పెట్టించి దత్తు లాచదువు పూర్తి చేశాడు. బియ్యే చదువు పూర్తికాగానే అతని వివాహ మైంది. వాళ్లు కట్నంకింద ఇచ్చినసొమ్ముతో దత్తు భార్యకు నగలు చేయించారు. ఆసొమ్ము మిగిల్చినా దత్తు చదువు తేలికఅయేది. మామగార్ని అప్పు అడుగుదామంటే వాళ్ళూ అంతంతమాత్రం వాళ్ళే.

దత్తు చదువు పూర్తికాగానే కాటకం వచ్చింది. అప్పులవాళ్ళు తాకట్టు పెట్టుకున్న ఆస్తంతా రాయించు కుని కూడా తమ అసలు ఫాయిదాలు ముట్టలేదని వలవ ల్లాడారు. దత్తు తండ్రి కుటుంబమూ, అత్తవారి కుటుంబ మూ కూడా ఒక్కదెబ్బన చితికి పోయాయి. దత్తు పట్టా పుచ్చుకోవటానికి కూడా కాసీ లభించలేదు. పట్టాపుచ్చు కొని మాత్రం ప్రయోజనమేమిటి? కొత్త ప్లీడర్లకు కాఫీ ఖర్చులు గిట్టటంలేదు. గుమాస్తాల జీతాలు మొదలే గిట్ట టంలేదు. చాలామంది లాజర్నల్సు కూడా తెప్పించటం లేదు.

ఈ సమయంలోనే భార్య కాపరానికి కూడావచ్చింది. తనూ తన భార్యా రంగడి ఆస్తిమీదపడి తినటం తప్ప మరొక మార్గం లేకపోవటం దత్తుకు విస్మయం కలిగించింది.

"ఈ మారుమూల పల్లెటూళ్లో కూచుంటే సంపాదన ఎట్లా వస్తుంది? పట్నం పోతాను" అన్నాడు దత్తు.

"రోజులు బాగుపడేదాకా ఆగు. ఉన్నదే నలుగురమూ తిందాం" అన్నాడు రంగడు.

కాని దత్తుకు కాలు నిలువలేదు. పెళ్ళాం మెళ్ళోది తాకట్టు పెట్టి పట్నం చేరాడు. కాని ఇప్పుడు పట్నమంతా అపరిచితంగా ఉంది. ఈ మహా పట్నంలో నుంచి చదువెక్కడ దొరుకుతుందో దత్తుకు తెలుసు కాని 30 రూపాయిల నౌకరీ ఎక్కడ దొరికేదీ తెలియలేదు. తన పాత కాలేజీలకు వెళ్లాడు. అవి అతనికేసి గుర్తించి నట్లు చూశాయి. రెండుమూడు రోజులు తిరగగా ఎరిగిన వాళ్ళు కొందరు కనిపించారు. అతని స్థితిచూసి జాలి పడ్డారు. కాని తరుణోపాయం చెప్పలేక పోయినారు. ఒకప్పుడు కార్లలో తిరిగేవాళ్ళను చూసి అసూయ పడ్డ దత్తు ఇప్పుడు ట్రాములలో తలపాగాలూ, కోట్లూధరించి తిరిగే వాళ్లను చూసి అసూయ పడ్డాడు. ఆఖరుకు బాం కుల దగ్గిర దవాలీ బంట్రోతులు కూడా తన కన్న అదృష్ట జాతకులల్లే, క్రమజీవితం గడుపుతున్నవాళ్లల్లే కనిపించారు.

దత్తు కుంగిపోయినమనస్సుతో ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు. అతనికోసం ఒక ఉత్తరం ఎదురు చూస్తున్నది. ఆఉత్తరం ఎవరు రాసిందీ కూడా కొంతసేపు దత్తుకు తెలియలేదు. అది రాసినవాడు నాలుగేళ్లక్రితం అతనితో కలసి బియ్యే చదివిన ఒక అరవ కుర్రవాడు. దత్తు చిరునామా చాలా మంది తీసుకున్నారు. కాని ఈ అరవవాడు ఇన్నేళ్ళూ దాన్ని భద్రంగా దాచాడన్నమాట !

"నువీపాటికి ప్లీడరీలో ప్రవేశించి ఉంటావనుకుంటాను. నేను బొంబాయిలో ఒక ఎడ్వర్టయిజుమెంటు కంపెనీలో చేరి ప్రొడక్షను అసిస్టెంటుగా ఉన్నాను. నీక్షేమ సమాచారాలు రాయి."

ఈ ఉత్తరానికి దత్తు వెంటనే సమాధానం రాస్తూ నేనుకూడా బొంబాయి వస్తే ఏమన్నా ఉద్యోగం దొరుకుతుందా? అని అడిగాడు.

దానికి అరవస్నేహితుడు "చాలా ఉద్యోగాలు ఖాళీవస్తుంటాయి. నువువస్తే ఏదో ఒకటి దొరక్కపోదు" అనిరాశాడు.

దత్తు బొంబాయికి ప్రయాణమైనాడు.

బొంబాయి చూడగానే దత్తుకడుపులోనుంచి అనిర్వచ నీయమైన ఆవేదన, అతి అందగత్తెనుచూస్తే కలిగినట్టుగా, బయలుదేరింది. ఇటీవల అతని హృదయంలో జీవితంమీది

ప్రేమ దాదాపు పూర్తిగా ఇంకిపోయింది. దానికి కారణం, సగం తనకు అవాంతరాలు తగలటం, సగం తాను గౌరవించే వాళ్ళు చాలామంది సరిగా తిండి అయినా లేకుండా అధోగతిలో ఉండటమూనూ. అయితే బొంబాయిలో అడుగుపెట్టగానే జీవితంమీద ఆశమళ్ళీ దత్తు హృదయంలో చిగిర్చింది. ఈమహాపట్టణంలో కూలిచేసుకు బతికేవాళ్ళుకూడా మహా అదృష్టవంతులనిపించింది. ఈ బొంబాయిముందు మద్రాసు దివిటీ ముందు దీపం. ఈజీవితంలో నచ్చులేదు, ఎంతోవడివుంది. వాళ్ళనూ వీళ్ళనూ విమర్శించటానికీ తోచక తిరగటానికీ, ఎవరికీ తీరిక లేదు.

దత్తుకు త్వరలోనే ఉద్యోగం దొరికింది. నెలకు 60 రూపాయలజీతం. అతని అరవస్నేహితుడు అతనికి బొంబాయి యావత్తూ చూపటమే కాక అడజను ఖాళీలుచూపించాడు. దత్తుచేసేపనికీ అతని చదువుకూ సంబంధంలేదు. ఇది గుమాస్తాగిరీ, అయితేనేం? 25 రూపాయలకూ మూడు గదుల భాగం, కొళాయీ, స్నానాలగదీ. ఎలెక్ట్రిక్ దీపాలూ, వంటకుగానూతోసహా దొరికింది. తనూ భార్యా హాయిగా ఉండవచ్చు. "ఈఇంట్లో ఉంటున్నాను," అని ఆనాలుగంతస్థుల భవంతి తన వాళ్ళకు చూపిస్తే వాళ్ళెంత గర్విస్తారు ?

అయిదారు నెలలు గడిచాయి. ఈఅయిదారు నెలలూ తనూ భార్యా స్వర్గంలో ఉన్నట్టు భావించాడుదత్తు. తన మొదటి ఉద్యోగం వదిలేసి 80 రూపాయలకు ఇంకో వుద్యోగం సంపాదించాడు.

అయినా దత్తును అసంతృప్తి వేధించసాగింది. అతను జీతంలో కానీ మిగల్చటం లేదుసరేకదా, బొంబాయిలో నాగరికంగా బతికి జీవితం అనందించాలంటే 80 ఒక జీతం కాదు. అన్ని విధాలా తనతోసమాను లనిపించుకునేవాళ్ళు తనకన్న తక్కువ వాళ్ళూకూడా నెలకు అనేక వందలు సంపాదిస్తున్నారు. ఈజీతంమీద రోజులు వెళ్ళుతున్నాయే గాని తన జీవితం రెండు వేలకు భీమా చేసుకోవాలన్నా, నెలకో 10, 15 రూపాయలు వెనకవెయ్యదలచినా, భార్య కోక మంచి చీరెగాని కొనదలిచినా ఇదోరాబడికాదు.

రంగడిపెళ్ళి అయింది. దత్తూ, భార్యా వెళ్ళలేక పోయినారు. డబ్బులేదు.

ఇంకో సంవత్సరం తిరిగివచ్చింది. దత్తుభార్య గర్భిణితో వుంది. ఆమెను పుట్టింట దిగవిడవటానకి పోవాలంటే అప్పుచెయ్యవలసి వచ్చింది. దత్తు అత్తవారింటినుంచి స్వగ్రామం వెళ్ళాడు. అక్కడి జీవితంచూస్తే దత్తుకు కడుపు తరుక్కుపోయింది. తండ్రికి కుడికాలు స్వాధీనంతప్పింది. తల్లికివిడిచి విడిచి చలిజ్వరం. చిక్కిశల్యమయింది. మందూ మాకూలేదు. 60 ఏళ్లన్నా తిరక్కముందే వాళ్ళిద్దరూ మృత్యువు నెదురుచూస్తూ వైరాగ్యంతో ఉన్నారు. రంగడి భార్య, పధ్నాలుగేళ్ళది. కాపరానికివచ్చి, ఇంటో అందరికీ తనభర్తకుకూడా, గర్భశత్రువల్లె ప్రవర్తిస్తున్నది. ఆవిడది సత్యాగ్రహం టెక్నిక్కు. జీవితంలోని రొష్టు మనుష్యుల మనస్తత్వాలలో చక్కగా ప్రతిబింబిస్తున్నది. మనుష్యుల మనస్సులు తుడిచిన అద్దాలల్ల మటుకులేవు.

"నీదగ్గిర అయిదో, పదోవుంటే ఇయ్యి, అన్నయ్యా" అన్నాడు రంగడు.

దత్తు దగ్గిరలేదు. అతను అప్పుతెచ్చిన డబ్బు ఖర్చులకు చాలలేదు. బొంబాయిలో బయలుదేరే టప్పుడు ఆఖరు క్షణాన దత్తు భార్య తనతల్లి కోక చీరా, తన వదినెగారి కోక చీరా కొనిపించింది. అయిదూ, పదీ తక్కువైతే రంగణ్ణడిగి తీసుకుందాంలెమ్మనుకున్నాడు దత్తు.

"నీదగ్గిర లేకపోతే పోనీలే. రూపాయి పుట్టించాలంటే ఎంత కష్టంగా ఉందనుకున్నావు? ఏదో నాలుగురాళ్ళు తెచ్చుకుంటానికే అవస్థపడుతున్నావంటే మాసంగతి ఆలోచించు" అన్నాడు రంగడు.

దత్తుచాలా నొచ్చుకున్నాడు. తన జీతంలో నుంచి నెలకు అయిదు రూపాయలు పంపినా వీళ్ళు సుఖపడేవాళ్ళు. తనకాఆలోచన ఎందుకు తట్టలేదూ? 60 రూపాయలమీద తాను బతకలేదా ?

ఈసారి దత్తు బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడు తనఖర్చు పూర్తిగా తగ్గించాడు. సినిమాలు చూడటం పూర్తిగా మానేశాడు. విక్టోరియాస్టేషనునుంచి ఆఫీసుకు ట్రామెక్కకుండా నడవసాగాడు. ఇందువల్ల అతను అయిదారు రూపాయలు మాత్రమే ఆదా చెయ్యగలిగాడు. ఈ అయిదారు రూపాయలకోసం తన జీవితంలో వున్న అల్ప సుఖాలన్నీ త్యాగంచేసినట్టని పించింది దత్తుకు. కాని పల్లె

బిగువున దీక్ష సాగించాడు. కాకపోతే తనభార్య లేదుకనక ఇంకో పదిహేను, ఇరవై ఆదా అయింది.

దత్తు భార్య ప్రసవించింది. ఆడపిల్ల. తల్లినీ పిల్లనూ తీసుకురావటానికి దత్తే పోదా మనుకున్నాడు. ఈలోపుగానే తల్లికిచాలా జబ్బుగా వుందని రంగడు వుత్తరం రాశాడు. ఈవుత్తరం అందిన రెండోనాడే ఆమె పోయి నట్టు టెలిగ్రాం వచ్చింది.

దత్తు బయలు దేరాడు. అతనుమామగారింట భార్యనూ పిల్లనూ చూసుకుని స్వగ్రామం వెళ్ళేసరికి తండ్రికూడా ప్రమాదావస్థలో వున్నాడు. తండ్రికి కాస్తనయమయ్యే దాకా వుండి బయల్దేరు దామనుకున్నాడు దత్తు.

“నాకేం తీపురంరా నాయనా? నేనింకా ఎన్ని అవస్థలు పడాలిసివుందో. నువువెళ్ళు. నేను మళ్ళీలేచి తిరుగుతాలే.” అన్నాడు తండ్రి.

దత్తు భార్యాబిడ్డలతోసహా బొంబాయి చేరుకున్నవారం రోజులకు తండ్రి మరణవార్త తెలిసింది.

దత్తుకు ఈసారి వచ్చినది దుఃఖం కాదు, ఆగ్రహం! ఎవరిమీదనో తెలియకుండా, పట్టరాని ఆగ్రహం! అతన్ని చూచి అతని భార్య ఆశ్చర్యంతో నిర్ఘాంత పోయింది.

“నన్నెందు కిట్లా పాపం వెంటాడు తున్నది? అయిన వాళ్ళదగ్గర కూర్చుంటే తిండిలేదు! తిండికోసం దేశాలు కాని దేశాలు పోవటమూ, పెళ్ళయినా పురుడయినా పుణ్యాలైనా దూరాన చావటమూనూ! రంగడి పెళ్ళికి లేను! మాఅమ్మ చావుకులేను! నీకానుపుకులేను! మా నాన్న చావుకులేను! ఎందుకీ వుద్యోగమూ, సంపాదననూ; తగలెయ్యనా? నేనిక్కడ పట్నవాసంలో సినిమాలు చూస్తూ కులుకుతుంటే అక్కడ నావాళ్ళు రూపాయికీ అర్ధకూ ఉద్దుకుడుచుకున్నారు. ఛీ!” ఏం బతుకు? అని దత్తు వాపోయాడు.

“బాగుందే! ఎవరి బతుకు వాళ్ళు బతకొద్దూ?” అన్నది దత్తు భార్య.

“ఎవరి బతుకు వాళ్ళు బతికే నట్టయితే మా నాన్న ఆస్తికూడా నాచదువు కింద ఖర్చు కాదు. వెధవ చదువు! మావాళ్ళు నాకోసం అడ్డమైన గడ్డీ తిన్నారు. వాళ్ళకు తెలీదు. పాపం, ఈ వేదాంతం,” అని దత్తు భార్యమీద పులిమాదిరిగా పడ్డాడు.

తండ్రి ఉత్తరక్రియలకు తను వెళ్ళటం అసంభవం. తన నెల జీతం లోనుంచి పది రూపాయలు మటుకు రంగడు పంపాడు.

తండ్రి పోయిన మూడు వారాలకు చెప్పకుండా పెట్టకుండా రంగడు బొంబాయిలో ప్రత్యక్ష మయినాడు. పొద్దున అయిదున్నరకు దిగిన వాడు మాతుంగా చేరటానికి తొమ్మిదన్నర అయింది. రంగడు వచ్చేసరికి దత్తు ఆఫీసుకు బయలుదేరే ప్రయత్నంలో ఉన్నాడు. రంగడికి ఇంగ్లీషూ రాదు, హిందుస్థానీ రాదు.

“నేనాదిక్కుమాలిన ఊళ్లో ఉండలేను. మళ్ళీ ఒక ఎకరం అమ్మాను. బాకీలు తీర్చగా రెండువందలు మిగిలింది. మిగిలిన రెండెకరాలు తనపేర పెట్టమని నాపెళ్ళాం పట్టు బట్టింది. మామగారు దానికి మద్దత్తు. అపుచేసి దాన్ని పుట్టింట దిగవిడిచి బయలు దేరాను. ఇక్కడ ఏదన్నా చెయ్యలేక పోతానా అని” అన్నాడు రంగడు.

రంగడు తాను తెచ్చిన డబ్బు దత్తు దగ్గిరే ఉంచాడు. కావలసినప్పుడు రూపాయో అర్ధో తీసుకుంటూ రోజల్లా ఎక్కడెక్కడో తిరిగి రాత్రి దత్తుకన్న ఆలస్యంగా ఇల్లు చేరుకుండేవాడు.

ఒకరోజు రంగడు డీలా అయిపోయిన వాడల్లె కని పిస్తూ ఇల్లు చేరుకున్నాడు. రంగడి మొఖాన చిరునవ్వు తాండవిస్తున్నది.

దత్తు రంగడికేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు.

“ఉద్యోగం సంపాదించాను. లాల్బాగ్ దగ్గిర ఒక ఫాక్టరీలో కూలిపని దొరికింది. రోజుకు మూడుపావలా లిస్తారు ఇక చింత లేదు.” అన్నాడు రంగడు.

దత్తు నిర్ఘాంత పోయినాడు.

“ఆసంతాపాదనతో ఎట్లా బతుకుతావు? కాపరం ఎట్లా చేస్తావు?” అన్నాడు దత్తు.

“కాపరమేమిటి? నాపెళ్ళాన్ని నేను పోషించను. దానికి పొలమిచ్చేశాను. దాని దారి దానిదీ నాదారినాదీ! పని చాతయితే రూపాయో, రూపాయిన్నరో కూడా సంపాదించవచ్చు ఇంకేంకావాలి.?” అన్నాడు రంగడు నిశ్చింతగా.

అన్నిటికన్నా ఇది దత్తును బాధించింది. రంగడికి తన జీవితంతో, తన హేయమైన కూలి జీవితంతో, సంతృప్తి కలగడం. వాడికి భార్యతో కాపరం చేద్దామనీ, పిల్లల్ని కందామనీ, జీవితంలోనుంచి కొంత ఆనందం సంపాదిద్దామని లేకపోవటం. దత్తుకు జీవితంలో కలిగిన అనేక అసంతృప్తులకన్న ఈవిచారంమరీ భరించరానిదిగా కనిపించింది.

ఓం శాంతిః!

పెనుమర్తి కామేశ్వరరావు

ఒకజాతి కొకనీతి
ఒకనీతి కొకఖ్యాతి !
ఒకభూత కాలమ్ము
ఒకవర్తమానమ్ము
ఒక మహోజ్వలభావి !
ఉండాలి, సంతృప్తి
నిండాలి మనుజులకు !

అశరీరమైన మిథ్యావాదులున్నారు
ఆచరణశూన్యులై ఆదర్శవంతులై !
రాజకీయోద్రేకాగ్నిలో మిడుతలై
ఆస్తులుపోయిన నాస్తికులున్నారు !

ఒక సంప్రదాయమ్ము
ఒరిగిపోయిననాడు–

ఒకశాంతి, ఒకక్షాంతి
ఒకదాంతి, ఒకకాంతి
దేశమ్ములో నెచట
తేజరిల్లనినాడు,.

శాసించువాడెవడు ?
ఆచరించేదెవడు ?

స్త్రీలు తరక్షు యూధములు,
ద్విపాద కేసరులు పురుషులు !

ఒక అరాజకములో
ఒక తుపాను వాయువులో
ఒక ఘోరమగు పోరులో
ఎవడెవడో? ఏమిటేమిటో ?

సాహిత్యముండునా ?
వ్యాకరణముండునా ?
రసికతయుండునా ?

మృతసర్పముల జంపుమేధావులై నరులు
బలహీనులనుబట్టి పరిమార్చునీ వేళ
ముందడుగు వేయాలి ?